

מפקד עופות המים. צילום: יניב לוי

טרקופג בהרודיון. צילום: גבי לרון

רשות הדיבור

כתב: עומרי גל

ראם נולד בחי' בר יעבתה. צילום: שי קבסה

"הישרדות" - הדבר האמיתי

בשורות משמחות בשמורת הטבע חי' בר יעבתה: לאחר היריון של כמעט 300 ימים הגיח לאוויר העולם ראם לבן ויפהפה, בן לאחת מהנקבות בגרעין הרבייה בשמורה. הראמות הלבנות ממליטות עגל אחד בשנה - אך לא בהכרח בכל שנה - והראמים שנולדים מושבים לטבע במסגרת פרויקט השבת חיות התנ"ך של רשות הטבע והגנים. **שי קבסה**, מנהל שמורת טבע חי' בר יעבתה, שהספיק לחזות בהמלטה ולתעד אותה, מספר איך זה קורה: "זכר דומיננטי מלווה נקבה הפורשת מן העדר להמלטה. העגל בדרך כלל נותר חבוי בימיו הראשונים בצל עץ או שיח ואמו והזכר הדומיננטי מגנים עליו. צבעו של הראם הצעיר הוא כצבע החול (ולא לבן) - לצורכי הסוואה. הזכר הדומיננטי יזכה כמובן ב'גמול' על ההגנה הנקבה שהמליטה מתייחסת כעשרה ימים אחרי ההמלטה והזכר הדומיננטי יהיה אבי הוולד הבא".

הראמים הלבנים נכחדו לחלוטין מהאזור כבר באמצע המאה הקודמת, אך חזרו לכאן בזכות פרויקט ההשבה של רשות הטבע והגנים, שמצוין השנה 30 שנים לתחילתו. עדר הראמים בשמורת טבע חי' בר יעבתה מונה היום כ־50 פרטים. מאז 1996 מושבים הראמים מגרעין הרבייה לטבע, בניהולו המדעי של פרופ' דיוויד זלץ, וכיום חיים בטבע בישראל כ־80 ראמים.

מפקד האוכלוסין של הברווזים

כמדי שנה, בסוף השבוע השני לחודש ינואר מקיימת רשות הטבע והגנים את מפקד עופות המים הארצי, ובכך מצטרפת למדינות רבות בעולם אשר מקיימות את הספירה בתאריך זה.

מפקד עופות המים החורפים נערך בישראל כבר יותר מ־40 שנים, מ־1965. למפקד קדמו כמה השתלמויות שנועדו להעלות את יכולתם של פקחים וצפרים מתנדבים להתמודד עם זיהוי עופות המים. בימים אלו מרוכזים הנתונים שהתקבלו מהביקור ביותר מ־300 מקווי מים שונים, מהצפון הרחוק ועד למפרץ אילת, ממקוויים גדולים כמו אגם הכנרת ועד לבריכות איגום קטנות. אחת לארבע שנים מופק דוח עולמי על מצב האוכלוסיות בהוצאת ארגון Wetlands International.

"מכיוון שחלק גדול מעופות המים הם מינים נודדים וחלקם רק חורפים בישראל, רק באמצעות ספירה כזו ניתן לקבל תמונה שלמה על מצבן של האוכלוסיות, לזהות מגמות ולפעול בזמן לשימור מינים או אוכלוסיות בסכנה", אומר **אוהד הצופה**, אקולוג העופות של רשות הטבע והגנים. "בהתאם לנתונים נערכים גופי שמירת טבע לשימור מינים באמצעות תכניות שימור עולמיות או אזוריות. כאלו קיימות כיום עבור הצח'ראש הלבן, צולל הביצות, המלכישלו, האנפה המסורטט ועוד. ברמה המקומית, מספר עופות המים החורפים בארץ מהווים בסיס לפעילות הרשות ולנקיטת צעדים ממשקיים דוגמת העלאה או הפחתה של מכסות הציד או הכרזה על אזורים מוגנים שבהם חורפים מינים בסיכון. כך למשל הוכרז השנה אזור צפון שפלת יהודה כאזור האסור לציד עופות מים על מנת להבטיח את אוכלוסיית הצח'ראש הלבן החורפת שם. ארגון המפקד נעשה על ידי האקולוגים המחוזיים והפקחים האזוריים של רשות הטבע והגנים, אבל תמיד משמח לראות את הסיוע וההשתתפות של עשרות צפרים ומתנדבים".

תיאטרון ושני ארונות קבורה חדשים בהרודיון

ממצאים ארכיאולוגיים חדשים נחשפו לאחרונה בגן לאומי הרודיון, משכנו של המלך הורדוס ומקום קבורתו. הממצאים נחשפו על ידי פרופ' אהוד נצר מהמכון לארכיאולוגיה באוניברסיטה העברית, שגילה במאי 2007 את קברו של המלך הורדוס בהרודיון. בין התגליות החדשות: תיאטרון עם חדר אח"מים ושני ארונות קבורה לבנים שבהם נקברו כנראה אשתו של הורדוס ואשתו של ארכילאוס בנו. ארמון הרודיון שוכן 15 ק"מ דרומית לירושלים, בתחומי הגן הלאומי הרודיון. המאוזוליאום (מבנה הקבר המפואר) שבו שכן ארונו של הורדוס שוחזר השנה כמעט במלואו ובחפירה שהתקיימה לאחרונה באזור זה נמצאו כאמור, השרידים של שני ארונות קבורה נוספים. על פי ההשערה של פרופ' נצר הארון האדמדם עם הרוזטות (עיטור עגול דמוי שושנה), שנחשף לפני שנה, הוא הארון שבו נקבר הורדוס, שכן הוא יוצא דופן בעיבודו, בליטושו הקפדני ובפשטותו האלגנטית. פרופ' נצר מעריך כי בארון הקבורה הלבן, הגדול מבין השניים, שעוטר בדגמים צמחיים, נקברה מלתאקי ("השומרנית"), אשתו החמישית של הורדוס ואמו של בנו ארכילאוס, שנפטרה ברומא כמה חודשים לאחר מות בעלה וסביר להניח כי גופתה הוחזרה מרומא ליהודה והונחה לצד הורדוס. ייתכן שבארון השני נקברה אשתו השנייה של ארכילאוס, בנו של הורדוס.

לא הרחק מהמאוזוליאום נחשף תיאטרון שיכול היה להכיל כ־650 עד 750 צופים. בראש אזור המושבים נמצא חדר גדול, מעין יציע כבוד, שממנו צפו המלך וידידיו הקרובים ביותר בהצגות. את קירות החדר מעטרים ציורים שמתוארכים לשנים 15-10 לפני הספירה. להערכת פרופ' נצר חפירת האתר כולו תיקח עוד שנים רבות.

הפכו את הצבע האדום לירוק

במהלך הלחימה ברצועת עזה נרתמה רשות הטבע והגנים לסייע לתושבי הדרום, ובמבצע חסר תקדים הצליחה להגיע לאלפי ילדים, בני נוער ומשפחות מיישובי קו העימות ולסייע להם להעביר את התקופה הקשה של השהייה במקלט. מיד בפתיחת המבצע הודיע מנכ"ל רשות הטבע והגנים, **אלי אמיתי**, כי במהלך כל חודש ינואר תתאפשר לתושבי יישובי קו העימות כניסה ללא תשלום לכל שמורות הטבע והגנים הלאומיים. במקביל התגייסו עשרות מדריכים, פקחים, מנהלים ועובדי הרשות למבצע שזכה לשם הקוד "לביבה חמה ומתוקה", ושכלל, מלבד הכניסה החופשית לאתרים, גם הגעה למקלטים ולמרחבים המוגנים, והוצאת אלפי בני נוער וילדים לפעילויות מחוץ לטווח הרקטות. "הגענו למקלטים עם ערכות הדרכה, חוברות צביעה ופעילויות שונות ומגוונות, שעניינן כמובן שמירת הטבע בישראל. דאגנו גם להביא איתנו חיות בר קטנות כמו נחשים, תוכים ומכרסמים למיניהם, על מנת לקרב את הילדים למקלטים לטבע ולהשיכח מהם - ולו לזמן קצר - את המלחמה שמתחוללת בחוץ", מספר **גיא סלעי**, מורה-חייל ברשות הטבע והגנים. במהלך המבצע יצאו אלפי ילדים ובני נוער מהדרום לפעילויות שונות, ביניהן טיול בן יומיים בערים הנבטיות, נערכו הפעלות למאות ילדים בגן לאומי אפק, ועובדי המטה של רשות הטבע והגנים התגייסו לסייע בקטיף פירות ההדר ביישובי עוטף עזה. אלי אמיתי, מנכ"ל רשות הטבע והגנים: "תודתי לעשרות המדריכים, הפקחים והמתנדבים מכל המחוזות, שבחרו להקדיש מזמנם ולסייע לתושבי הדרום בתקופה הקשה, ולהפוך את הצבע האדום לצבע ירוק. כשם שאימצנו את תושבי הצפון לפני כשנתיים, כך חיבקנו בחום את תושבי הדרום בימים הקשים".

נחש מי בא לבקר?

שיתוף הפעולה בין רשות הטבע והגנים למשטרת המחוז הצפוני שוב נושא פרי. פקחי רשות הטבע והגנים ובלשי משטרת קצרין ביצעו צו חיפוש בדירה בקצרין, שבמהלכו נמצאו במקום עשרות רבות של נחשים ממינים שונים, שהם ערכי טבע מוגנים. בין היתר נמצאו נחשי בואה, פיתון סלעים, אנקונדה צהובה, כרכנים ומינים נוספים - רובם אקזוטיים. אחזקת נחשים באשר היא, ובפרט לצרכי סחר, מחייבת קבלת היתר מאת רשות הטבע והגנים, בהתאם לתנאים הקבועים בחוק. רשות הטבע והגנים מבצעת כדבר שבשגרה ביקורות על חיות בר שמקורן בארץ או מחוצה לה - בהתאם לאמנות בינלאומיות שעליהן חתומה מדינת ישראל, ואשר מטרתן מניעת סחר עולמי בערכי טבע. "זו אינה הפעם הראשונה שאנו נתקלים במספר גדול של נחשים המוחזקים בניגוד לחוק ובתוך דירת מגורים. הגם שלא מדובר במינים ארסיים, מדובר בעבירה על החוק - מקומן של חיות הבר בטבע ולא בדירה סגורה", מסביר **אלדד פלד**, ממונה על הפיקוח והאכיפה במחוז צפון של רשות הטבע והגנים. "צריך לזכור שהעבריינים שמבריחים לארץ נחשים עושים זאת לצד פעילות עבריינית נוספת, בין אם מדובר בסחר לא חוקי בערכי טבע נוספים ובין בעבירות פליליות אחרות. מי שרוכש מסוחרים אלו לא רק עובר על החוק בעצמו ולעתים אף גורם נזק לחיות - הוא גם מממן את הפעילות העבריינית הבאה. אנחנו גם פונים לציבור ומבקשים שמי שנתקל בפגיעה בחיות בר ידווח על כך דרך מוקד *6911, ופקחי רשות הטבע והגנים יטפלו בקריאה".

פראים במלכודת בוץ

שני פראים, מין של חמורי בר שמקורם באסיה, חולצו על ידי פקחי רשות הטבע והגנים בדרום לאחר ששקעו בבריכת שיקוע תעשייתית מלאה בבוץ, הודות לתושייתם של עובדי המפעל הסמוך שמיהרו להזעיק את פקחי רשות הטבע והגנים. הפקחים הגיעו למקום עם הוטרנר הראשי של רשות הטבע והגנים, **ד"ר רוני קינג**, והצליחו לחלץ מהבוץ את שני הפראים, אך למרבה הצער אחד מהם כבר לא היה בחיים. הפרא השני קיבל טיפול רפואי בשטח, ולאחר שנבדק על ידי ד"ר קינג הועבר לאזור אחר בנחל ושוחרר חזרה לטבע כשהוא בריא ושלם. "ההערכה שלנו היא שהפראים ביקשו לשתות ונכנסו לבריכת הריקה הבוצית בטעות", אומר ד"ר קינג. "לצערי פרא אחד כבר לא היה בחיים כשהגענו, ייתכן שהסיבה לכך הייתה עקה (סטרס). את הפרא השני חילצו הפקחים בסיוע של טרקטור ומיד חיברנו אותו לעירוי והחדרנו לו חומרים מרגיעים ונוזלים. מאחר והבדיקות בשטח לא העלו פגיעות נוספות והפרא הראה כי נוחו שב אליו, החלטנו לא להעמיס עליו גם מסע למכלאה אלא לשחרר אותו חזרה לטבע באזור אחר בנחל ציון. ייתכן בהחלט שהחורף המבושש להגיע ומקורות המים המידלדלים במדבר הביאו את הפראים לחפש מים בבריכת השיקוע". הפראים נראים כחמורים גדולים בעלי ראש עבה המזכיר יותר סוס. על עורפם רעמה כהה ופס כהה הנמשך מהרעמה עד הזנב. הפראים בטבע נכחדו מאזורנו כבר בתחילת המאה ה-20, אך בשנת 1968, במסגרת פרויקט השבת חיות התנ"ך של רשות הטבע והגנים, הובאו לחי-בר ביטבתה 11 פראים מגני חיות בהולנד ומאירן שעד שנת '83 הפכו לעדר בן 52 פראים ואז הוחלט גם להשיבם לטבע במכתש רמון. כיום יש כמאתיים פראים בטבע והם מתרבים ונמצאים גם מעבר למכתש רמון, מעוז ועד לבקעת סיריים.